

В П Л И В Я К О С Т І П Р И Б У Т К У П І Д П Р И Є М С Т В А Н А Е Ф Е К Т И В Н І С Т Ь Й О Г О Ф У Н К Ц І О Н У В А Н Н Я

УДК 658.155.018

Нагайчук В. В.

Статтю присвячено визначенню впливу якості прибутку підприємства на ефективність його функціонування. Досліджено погляди вчених-економістів щодо сутності поняття "якість прибутку" з точки зору економічної категорії, наведено авторське тлумачення поняття "якість прибутку" та з'ясовано питання впливу якості прибутку підприємства на ефективність його функціонування. Встановлено, що якість прибутку й ефективність функціонування підприємства є взаємопов'язаними та взаємозалежними чинниками. Доведено, що стабільні якісні прибутки підприємства є істотним чинником впливу на ефективність його функціонування.

Ключові слова: ефективність, прибуток, якість, якість прибутку підприємства, вплив, чинники.

В Л И Я Н И Е К А Ч Е С Т В А П Р И Б Ы Л И П Р Е Д П Р И Я Т И Я Н А Э Ф Ф Е К Т И В Н О С Т Ь Е Г О Ф У Н К Ц И О Н И Р О В А Н И Я

УДК 658.155.018

Нагайчук В. В.

Статья посвящена определению влияния качества прибыли предприятия на эффективность его функционирования. Исследованы взгляды ученых-экономистов относительно сущности понятия "качество прибыли" с точки зрения экономической категории, дано авторское толкование понятия "качество прибыли" и рассмотрен вопрос влияния качества прибыли предприятия на эффективность его функционирования. Установлено, что качество прибыли и эффективность функционирования предприятия являются взаимосвязанными и взаимозависимыми факторами. Доказано, что стабильная качественная прибыль предприятия является существенным фактором влияния на эффективность его функционирования.

Ключевые слова: эффективность, прибыль, качество, качество прибыли предприятия, влияние, факторы.

.....

T H E I N F L U E N C E O F Q U A L I T Y O F E N T E R P R I S E P R O F I T O N T H E E F F I C I E N C Y O F I T S F U N C T I O N I N G

UDC 658.155.018

V. Nahaichuk

The article is devoted to determination of influence of quality of enterprise profit on the efficiency of its functioning. The author investigates the views of scientists-economists in relation to the essence of the concept "quality of profit" from the point of view of economic category, author's interpretation of the concept "quality of profit" is given and the question of influence of quality of enterprise profit on the efficiency of its functioning is discussed. It is established that quality of profit and efficiency of functioning of an enterprise are interrelated and interdependent factors. It is proven that a stable and high quality enterprise profit is the substantial factor of influence on the efficiency of its functioning.

Key words: efficiency, profit, quality, quality of enterprise profit, influence, factors.

Ефективність функціонування та рівень розвитку підприємства залежать від того, чи має воно прибуток, величина і рівень якості якого є достатнім для підтримання умов, що сприяють забезпеченню стабільного функціонування та розвитку підприємства і створюють можливості інвестування коштів на довгостроковий період для розширення виробництва.

Прибуток синтезує всі сторони діяльності підприємства та наочно відображає ефективність його діяльності: зміну доходів, величину витрат, рівень використання ресурсів у процесі виробничої діяльності підприємства. У процесі виробництва підприємство створює додану вартість, що включає в себе витрати живої праці та накопичення. Підприємство одержує прибуток тільки після того, як втілена у створеному продукті вартість буде реалізована і набере грошової форми. Прибуток формується під впливом великої кількості взаємозалежних чинників, що впливають на результати діяльності підприємства по-різному: одні – позитивно, інші – негативно.

До зовнішніх факторів впливу відносять: економічні умови господарювання, місткість ринку, платоспроможний попит споживачів, інфляційні процеси, державне регулювання діяльності підприємств та ін. Особливе значення має рівень, динаміка та коливання платоспроможного попиту, оскільки він визначає стабільність одержання прибутку.

До чинників внутрішнього характеру, під впливом яких формується прибуток, належать: обсяг та якість продукції, що випускається й реалізується, рівень собівартості та інших витрат, ціна продукції, технічний стан виробничих фондів, рівень організації праці та виробництва, якість менеджменту різних рівнів.

Сьогодні, коли більшість підприємств працює збитково, великої значущості набуває необхідність дослідження проблем формування, розподілу та використання прибутку з точки зору якості, що є основою для пошуку шляхів покращення ефективності діяльності, підвищення прибутків підприємств та забезпечення їх стабільності в конкурентному ринковому середовищі. Тому основний акцент сьогодні ставиться на результат діяльності підприємства з точки зору задоволення економічних і соціальних потреб власників, працівників та держави.

Окремі аспекти окресленої проблеми висвітлюються в працях таких вчених, як: І. Бланк, Ф. Бутинець, О. Зінченко, Є. Мних, Н. Подлужна, А. Турило, О. Чимирис та ін.

Метою статті є визначення впливу якості прибутку підприємства на ефективність його функціонування.

Перш ніж з'ясувати питання впливу якості прибутку

підприємства на ефективність його функціонування, необхідно розкрити сутність поняття "якість прибутку". Почнемо з того, що якість – це філософська категорія. Вважається, що категорія "якість" вперше була проаналізована Аристотелем ще в III ст. до н. е.

Філософське визначення якості, надане Г. Гегелем у XIX ст., заключається в тому, що якість є, у першу чергу, тотожною з буттям впевненості про те, що щось перестане бути тим, що воно є, коли втрачає свою якість [1, с. 13]. Якість, як вважав Г. Гегель, – це перша, найабстрактніша категорія, з якої починається осягнення будь-якого об'єкта.

Ще видатні німецькі філософи та економісти К. Маркс, Ф. Енгельс зазначали, що якість – це "індивідуальний спосіб відображення властивостей одного об'єкта у взаємодії з іншими об'єктами" [2, с. 570]. Ф. Енгельс, спираючись на закон філософії про те, що первинним є матерія, предмети, а вторинним – їх властивості, які визначаються їхніми якість, писав, що "існують не якості, а лише предмети, що наділені якістю" [3, с. 547].

Вирішальний вплив на сучасну теорію і практику забезпечення якості мали роботи таких всесвітньо відомих спеціалістів, як: У. Шухарт, Е. Демінг, Дж. Джуран, Ф. Кросбі, А. Фейгенбаум, К. Ісікава, Г. Тагуті та ін. Роботи цих авторів лягли в основу професійної концепції якості, вони стали класичними.

Сучасна наукова думка вже не обмежується філософським трактуванням категорії "якість". Якість у сучасному розумінні є багатогранною категорією. Науково-технічний прогрес та еволюція суспільства сприяли розповсюдженню її використання. Сьогодні якість – це і технічна характеристика, і характеристика економічної доцільності функціонування будь-якого процесу.

Найчастіше у вітчизняній економічній літературі використовуються такі поняття, як якість продукції та якість праці.

Якість продукції – це об'єктивна характеристика продукції, що формується внаслідок трудової діяльності осіб, зайнятих проектуванням, виготовленням і експлуатацією продукції. Як і будь-який інший процес, формування й підтримання якості продукції вимагають управління для досягнення бажаних результатів і забезпечення стабільності [4, с. 15].

Є багато визначень поняття "якість продукції", серед яких найточніше сформульоване визначення цього поняття Європейською організацією з контролю якості: "Продукція вважається хорошою якістю, якщо при мінімальних витратах протягом усього її життєвого циклу вона максимально сприяє здоров'ю і щастю людей, які залучені до її проектування й відновлення (повторного

використання) за умови мінімальних витрат енергії та інших ресурсів і при допустимій (прийнятній) дії на навколишнє середовище і суспільство" [1, с. 15].

При цьому це поняття неодмінно пов'язується зі стандартизацією, сертифікацією та підтвердженням відповідності. Термін "якість продукції" оцінює споживчі характеристики матеріальних цінностей. Однак більша кількість продукту та складових елементів процесу його виробництва перебуває в нематеріальному стані, тому в умовах ринкової економіки сфера застосування даного поняття значно розширилася.

У науковій економічній літературі все частіше використовуються такі поняття, як якість інформації, фінансового стану, управління, прибутку тощо.

Поняття якості прибутку виникло через потребу надати базу для порівняння прибутку різних підприємств та збагнути з метою оцінки відмінності в якості [5, с. 546].

М. Баканов, Л. Бернстайн, І. Бланк, Ф. Бутинець, О. Зінченко, В. Мелетьєва, Є. Мних, Н. Подлужна, А. Турило, О. Чимири та ін. вважають за необхідне визначити окремо економічні категорії "прибуток" та "якість прибутку", а вивчення якості прибутку здійснювати за багатьма критеріями. При цьому слід відзначити, що увага як науковців, так і практиків спрямована переважно на вдосконалення механізму управління величиною прибутку, при цьому поза увагою залишаються питання, пов'язані з управлінням якістю прибутку.

Дослідивши погляди вчених-економістів щодо сутності поняття "якість прибутку" з точки зору економічної категорії, автором зроблено висновок, що кожний підхід має свої переваги та недоліки.

Так, одні вчені [5, с. 546, 551; 6, с. 315] якість прибутку пов'язують з проблемою достовірності й реальності звітності та частотою зміни облікової політики, однак вони не акцентують уваги на джерелах формування прибутку.

Інші вчені [7, с. 501] вважають, що якість прибутку – це узагальнена характеристика джерел формування прибутку, однак перспектива отримання його в подальшому періоді і можливість використання в інвестиційній та фінансовій діяльності ними не розглядається.

Водночас серед науковців [8] існує ще така точка зору, згідно з якою якість прибутку визначається як характерний стабільний рівень прибутку, а також ступінь використання господарських резервів для його досягнення. Стабільні прибутки мають високу якість та можуть легко прогнозуватися на перспективу. Такий підхід передбачає визначення основних аспектів фінансово-господарської діяльності підприємства, які забезпечать не тільки зростання прибутковості, але й будуть впливати на його стабільність у майбутньому періоді.

Деякі вчені [9, с. 107–108] переконані, що саме інноваційний чинник лежить в основі забезпечення високого рівня конкурентоспроможності, що є основним джерелом швидкого та стабільного зростання якості прибутку підприємства.

Науково-технічний прогрес і процес інноваційної трансформації на підприємстві трансформуються в той чи інший організаційно-технічний рівень, який, у свою чергу, виступає у вигляді конкретного якісного потенціалу його соціально-економічного розвитку. Ступінь реалізації даного потенціалу визначає рівень якості виробничо-господарського процесу на підприємстві. Важливим чинником забезпечення необхідного організаційно-технічного рівня підприємства і реалізації його потенціалу виступає якісний склад персоналу даного підприємства. Ефективність поєднання матеріально-технічного і

кадрового потенціалу на підприємстві визначає якість системи економічних відносин, а все разом у кінцевому підсумку реалізується в тому чи іншому рівні якісного розвитку підприємства. Якісний розвиток підприємства знаходить своє економічне відображення в кінцевих економічних результатах, а саме в якості прибутку підприємства [10, с. 27].

Розглянувши погляди вчених на сутність економічної категорії "якість прибутку", автор переконався, що єдиної думки стосовно цього поняття на сьогоднішній день не існує, хоча всі наведені визначення мають вагомий значущість.

На думку автора, якість прибутку підприємства варто розглядати як такий рівень прибутку підприємства, що визначає його спроможність забезпечити потреби стабільного функціонування, стійкого економічного зростання та розвитку підприємства в довгостроковій перспективі.

Досліджуючи сутність поняття "якість прибутку", важливо враховувати основну відмінність в ознаках категорії "якість" для матеріальних і нематеріальних об'єктів, для конкретних та абстрактних величин. Якість прибутку є абстрактною величиною, оскільки вона визначається не через конкретні властивості, як для будь-якого виду матеріального товару, а через опосередковані ознаки. Такими опосередкованими ознаками можуть бути перманентні зміни в діяльності підприємства, які позитивно чи негативно впливають на рівень його розвитку під дією внутрішніх та зовнішніх факторів.

Досліджуючи вплив якості прибутку на ефективність функціонування підприємств спиртової промисловості Вінниччини, автором було встановлено, що якість прибутку й ефективність функціонування підприємства є взаємопов'язаними та взаємозалежними чинниками.

У процесі аналізу складових, що формують абсолютну величину прибутку та відповідно рівень його якості, можна зробити висновок, що основним показником оцінки якості прибутку підприємства слід вважати частку прибутку від основної діяльності у величині фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування, оскільки саме прибуток від основної діяльності є основним джерелом формування прибутку підприємства. Тому коефіцієнт якості прибутку підприємства слід вимірювати відношенням прибутку від основної діяльності до прибутку від звичайної діяльності до оподаткування:

$$K_{\text{яп}} = \frac{\text{ПОД}}{\text{ПЗД}} \quad (1)$$

де ПОД – прибуток від основної діяльності;

ПЗД – прибуток від звичайної діяльності до оподаткування.

Розрахунок коефіцієнта якості прибутку здійснювався за таких логічних обмежень: якщо обидва показники для розрахунку коефіцієнта додатні, то коефіцієнту присвоюється знак "+"; якщо хоча б один із показників або обидва показники, що задіяні у розрахунок, від'ємні, то коефіцієнту присвоюється знак "-". За таких умов шкала оцінювання якості прибутку підприємства буде приймати відповідні значення: $K_{\text{яп}} \leq 0$ – неприйнятна якість прибутку підприємства; $0 < K_{\text{яп}} \leq 1$ – оптимальна якість прибутку підприємства; $K_{\text{яп}} > 1$ – допустима якість прибутку підприємства.

Якщо збитки отримані від основної або неосновної, а саме іншої операційної, фінансової та інвестиційної, діяльності, або від усіх видів звичайної діяльності, тобто $K_{\text{яп}} \leq 0$, якість прибутку є непринятною.

Оптимальною є якість прибутку підприємства за умови $0 < K_{\text{яп}} \leq 1$. Дотримання цієї умови вказує на те, що до складу прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, окрім прибутку від основної діяльності, ввійшла алгебраїчна сума прибутку, а не збитку, за

іншими видами діяльності підприємства.

Якщо $K_{яп} = 1$, прибуток від звичайної діяльності до оподаткування формується повністю за рахунок прибутку від основної діяльності, якому характерна максимальна стабільність, тоді як прибутки від інших видів діяльності характеризуються значним рівнем нестабільності. Основна діяльність пов'язана з виробництвом і реалізацією продукції та є головним джерелом формування прибутку підприємств спиртової промисловості.

Ситуація, при якій $K_{яп} > 1$, свідчить про те, що в процесі формування прибутку від звичайної діяльності до оподаткування із суми отриманого прибутку від основної діяльності покривалося від'ємне сальдо доходів і витрат від інших видів діяльності. Це спричинило зростання коефіцієнта якості понад 1, що вказує на зниження якості прибутку підприємства.

Групування спиртових заводів за шкалою кількісного оцінювання якості прибутку (таблиця) вказує на те, що з кожним роком якість прибутку спиртових заводів погіршується, зменшується кількість підприємств з допустимою та оптимальною якістю прибутку і стрімко збільшується кількість підприємств, які мають неприйнятну якість прибутку, що є результатом неефективної, збиткової діяльності.

Ефективна діяльність підприємства є головним інструментом досягнення поставленої мети – отримання стабільних прибутків, які забезпечать зростання та розвиток підприємства в довгостроковій перспективі.

Ефективність є складовою розвитку підприємства. Від неї залежать рівень і динаміка його розвитку. Економічна ефективність охоплює та відображає всю економіку підприємства, тобто всі види його діяльності в сукупності. Така сукупність видів діяльності в їх єдності й утворює економічну діяльність підприємства, яка, у свою чергу, оцінюється економічною ефективністю.

Таблиця

Групування спиртових заводів Вінниччини за шкалою кількісного оцінювання якості прибутку за 2005 – 2011 рр.*

Спиртові заводи	Якість прибутку																		
	Допустима $K_{яп} > 1$					Оптимальна $0 < K_{яп} \leq 11$				Неприйнятна $K_{яп} \leq 0$									
	Роки																		
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011					
Бершадський	1	1,8	1,2	1,1	1,1									-1,7	-1				
Бджільнянський							1	0,7						-0,8	-0,9	-1	-2,6	-1	
Мартинівський	1,3	1,3							1	1	1							-1	
Немирівський	1,1	1,1	1,3	1,2	1,3	1,1												-1,8	
Овечацький	1,5		1,1	1		1,3		1		1								-1	
Чечельницький												-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	
Барський	3,0							0,8				-1,9		-0,9	-1	-1	-1	-1	
Гайсинський	1,5	1,4	1,3											-0,3	-1	-1	-1	-0,7	
Тростянецький			1							1			-0,9	-1	-1	-1		-0,3	-1
Уладівський										1	1	1	-1,5	-1	-1	-1			
Юрковецький							1							-1	-1	-1,1	-1,1	-1,2	-1

*Розраховано автором на основі даних фінансової звітності підприємств спиртової промисловості Вінниччини за 2005 – 2011 рр.

Економічний ефект у вигляді прибутку безпосередньо пов'язаний з усіма економічними ресурсами підприємства та виникає в процесі їх безпосереднього використання. Тому від стану ресурсів, їх збалансованості та ефективного використання залежить ефективність усієї виробничо-господарської діяльності підприємства. Конкретний розмір та якість прибутку підприємства утворюються в процесі його економічної діяльності.

Стабільні якісні прибутки підприємства є істотним чинником впливу на ефективність його функціонування. Тому саме ці два процеси – вплив ефективності діяльності на якість прибутку підприємства та одночасний вплив якості прибутку на ефективність функціонування підприємства – є основою успішної діяльності та розвитку підприємства.

англ.; научн. ред. перевода чл.-корр. РАН И. И. Елисеев; гл. редактор серии проф. Я. В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 624 с. 6. Економічний аналіз [Текст]: навч. посібн. / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир: Рута, 2003. – 680 с. 7. Бланк И. А. Управление прибылью [Текст] / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 1998. – 544 с. 8. Баканов М. И. Оценка качества прибыли торгового предприятия [Электронный ресурс] / М. И. Баканов, В. В. Мелетьева // Аудит и финансовый анализ. – 2002. – № 4. – Режим доступа: <http://www.manage.ru/marketing>. 9. Турило А. М. Показники і критерії оцінки якості прибутку на стадії його формування в системі менеджменту підприємства [Текст] / А. М. Турило, О. А. Зінченко // Финансы Украины. – 2008. – № 10. – С. 106–115. 10. Зінченко О. Існуючі підходи до вимірювання якості прибутку підприємства і концептуальні засади її дослідження [Текст] / О. А. Зінченко // Наука й економіка. – 2011. – № 2 (22). – С. 24–28.

Література: 1. Шаповал М. І. Менеджмент якості [Текст]: підручник / М. І. Шаповал. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Знання, КОО, 2007. – 471 с. 2. Маркс К. Сочинения [Текст] / К. Маркс, Ф. Энгельс. – Т. 23. – М., 1937. – 570 с. 3. Маркс К. Сочинения [Текст] / К. Маркс, Ф. Энгельс. – Т. 20. – М., 1937. – 547 с. 4. Бичківський Р. Управління якістю [Текст]: навч. посібн. / Р. Бичківський. – Львів: Львівська політехніка, 2000. – 239 с. 5. Бернстайн Л. А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация [Текст] / Л. А. Бернстайн; пер. с

References: 1. Shapoval M. I. Menedzhment yakosti [Tekst]: pidruchnyk / M. I. Shapoval. – 3-tie vyd.; vypr. i dop. – K.: Znannia, KOO, 2007. – 471 p. 2. Marks K. Sochineniya [Tekst] / K. Marks, F. Engels. – Vol. 23. – M., 1937. – 570 p. 3. Marks K. Sochineniya [Tekst] / K. Marks, F. Engels. – Vol. 20. – M., 1937. – 547 p. 4. Bychkivskiy R. Upravlinnia yakistiu [Tekst]: navch. posibn. / R. Bychkivskiy. – Lviv: Lvivska politekhnika, 2000. – 239 p. 5. Bernstain L. A. Analiz finansovoy otchetnosti: teoriya, praktika i

interpretatsiya [Tekst] / L. A. Bernstajn ; per. s angl. ; nauchn. red. perevoda chl.-korr. RAN I. I. Eliseev, gl. redaktor serii prof. Ya. V. Sokolov. – M. : Finansy i statistika, 1996. – 624 p. 6. Ekonomichnyi analiz [Tekst] : navch. posibn. / za red. prof. F. F. Butyntsia. – Zhytomyr : Ruta, 2003. – 680 p. 7. Blank I. A. Upravlenie prybylyu [Tekst] / I. A. Blank. – K. : Nika-Tsentr, 1998. – 544 p. 8. Bakanov M. I. Otsenka kachestva prybyli togovogo predpriyatiya [Electronic resource] / M. I. Bakanov, V. V. Meletyeva // Audit i finansovy analiz. – 2002. – No. 4. – Access mode: <http://www.manage.ru/marketing>. 9. Turylo A. M. Pokaznyky i kryterii otsinki yakosti prybutku na stadii yoho formuvannia v systemi menedzhmentu pidpriemstva [Tekst] / A. M. Turylo, O. A. Zinchenko // Finansy Ukrainy. – 2008. – No. 10. – Pp. 106–115. 10. Zinchenko O. A. Isnuichi pidkhody do vymirivannia yakosti prybutku pidpriemstva i kontseptualni zasady yii doslidzhennia [Tekst] / O. A. Zinchenko // Nauka i ekonomika. – 2011. – No. 2 (22). – Pp. 24–28.

Інформація про автора

Нагайчук Вікторія Валеріївна – викладач кафедри "Фінанси і кредит" Вінницького інституту економіки Тернопільського національного економічного університету (21017, Україна, м. Вінниця, вул. Гонти, 37, e-mail: nagaichukv@mail.ru).

Інформація об авторе

Нагайчук Вікторія Валеріївна – преподаватель кафедры "Финансы и кредит" Винницкого института экономики Тернопольского национального экономического университета (21017, Украина, г. Винница, ул. Гонты, 37, e-mail: nagaichukv@mail.ru).

Information about the author

V. Nahaichuk – lecturer of Finance and Credit Department of Vinnitsia Institute of Economics of Ternopil National University of Economics (37 Honty St., 21017, Vinnitsia, Ukraine, e-mail: nagaichukv@mail.ru).

Рецензент

докт. екон. наук,
професор Орлов П. А.

Стаття надійшла до ред.
07.02.2013 р.

